

För ett halvsekel sedan stod det klart för en god del av svenska folket att vårt nationella spelmansarv, folkmusiken, var på väg att förloras. Väckelsen kom i form av de spelmanstävlingar som fr. o. m. år 1906 anordnades i de flesta landskap och som så småningom gav till resultat det stora samlingsverket Svenska Låtar (SvL). Här i Medelpad var man tidigt "med på noterna", och 1928 förelåg av det nämnda verket vad vi kallar Medelpadshäftet. Men därmed stannade tyvärr också arbetet av. Visserligen bildades redan år 1931 Medelpads Spelmansförbund, men dels dröjde det många år innan någon nämnvärd verksamhet kom i gång dels saknades väl hos spelmännen själva också en klar uppfattning om hur verksamheten borde inriktas dels slutligen var den dåvarande ledaren själv inriktad mer på att personligen dominera verksamheten och mindre på ett givande lag- och samarbete. Och känt är ju att den så inriktade ledaren bar och alltjämt bär namnet Nils Olsson. I och för sig förtjänstfullt är att han, visserligen icke helt ensam,

men med odisputabelt intresse, en vis uthållighet och personlig uppoffring under många år sökte upp ett betydande antal av landskapets spelmän och efter måttet av sin förmåga liksom med enklare hjälpmedel än som nu står till buds tecknade upp ett så småningom även betydande antal låtar. Ur detta material (jämför en del långods) utgav han så en rad låthäften med sammanlagt 154 melodier, varav större delen medelpadslåtar och en hel del egna kompositioner. Vi räknar här upp häftena numrerade i tidsföljd och med utgivningsåren inom parentes: Spelmansarvet I (1932), II (1933), III (1934), Fiollåtar från Medelpad IV (1937), Spelmansminnen V (1944) och VI (1947). Alla låtar utom 6 i de två första häftena redovisades med melodistämman. Av de 6 nämnda undantagen var några satta för två fioler av Göran O:son Föllinger, som vid den tiden bodde i Sundsvall och över huvud taget var NO till kvalificerad hjälp och vägledning i det påbörjade uppteckningsarbetet.

Efter 15 års uppehåll — men därför ingalunda tystnad — har NO nu på sitt förutvarande förlag, Abr. Lundquists Musikförlag, utgivit ett sjunde häfte Fiollåtar från Medelpad, denna gång omfattande endast 12 låtar men i stället satta även för andra fiol av ingen mindre än vår folkmusiks nestor Olof Andersson, som på sin tid också redigerade Medelpadshäftet. NO har haft förmånen att i honom likaledes ha en utomordentligt god läromästare.

Vi skall här, så långt våra begränsade möjligheter räcker, göra häftet till föremål för en saklig granskning.

De två komponerade låtarna 1 och 3 spar vi till slutet och börjar med den fine spelmannen Albin Lodin, bosatt i Tuna men också med större delen av sin

mansarv från Stöde. Polskan nr 2 efter honom är i och för sig bra men lider i NO:s version av uppenbar oreda. Ta en titt på andra repriserna och försök klara ut harmoniken i denna. Här liksom i nr 6 och 11 tecknas D-moll utan förtecken. Lodin spelar repriserna med durslut, och hela repriserna kan mycket väl tänkas i genomgående dur. Men med NO:s mollslut måste ju i näst sista takten stämmans b även motsvaras av b — och inte h! — i melodins första triol. Men härtill kommer den allvarliga saken att låten, som de myckna triolerna också antyder, är en äkta jämtlåt. Vi kan upplysa att Lodins farfar lärde sig den av Lapp Nils själv. Polskan nr 10 efter J. P. Lif är redan utgiven av Medelpads Spelmansförbund i dess häfte nr I. Men där har den tredje repriserna utslutits såsom ett låten ovidkommande påhäng. Sådant hör ingalunda till ovanligheterna.

Nr 4 är en polska efter P. Dahlin, Indal. Det finns ingen som helst sannolikhet för att den 6-taktiga första repriserna är riktig i denna NO:s version. Sätter man däremot första och andra takterna även som femte och sjätte, har man polskan i fullt normalt och gott skick. Och den uppfattningen kan man ju inte få bättre styrkt än av det faktum att t. ex. N. E. Strömberg i Indal och J. Lidzell spelat den just så. Gånglåten nr 5 har NO tidigare publicerat som IV: 27. Här måste man sätta ett frågetecken för såväl Stöde som Jan Anners Ante. I varje fall finns låten både i Hälsingland, där den också har en tredje repris, och i Dalarna. Det är dessutom omvittnat att Dahlberg, efter vilken låten uppges tecknad, även vistades i Hälsingland. Nu är det ju en sak för sig att gånglåtar ofta saknar speciell landskapskaraktär.

bra sådan. Men den tredje repriserna är även i det här fallet ett klen motiverat påhäng. Den har emellertid förekommit som andra repris till en Indals-polska, spelad av Spel Borgen som bröllops-polska ocr då även försedd med text. Vidare återkommer det nyss påtalade trasset med D-moll och upptecknarens h, där ett normalt öra vill ha b. Härtill kan läggas att andra repriserna, delvis helt och delvis med endast små variationer, går igen i NO:s II: 6, där uppgiven som spelad efter J. P. Lif. Där är den också korrekt tecknad i D-moll, vilket effektivt illustrerar vad vi nyss anmärkt.

Nr 7: "Simas-Nickes Friarlåt." Låt oss allra först göra slut på det där meningslösa "Simas". Nickes far hette Simon, och sålunda var benämningen från början Simons Nicke, men i folkmun kom det att bli Simans Nicke. Den saken är fullt klar och en gång för alla bekräftad. Vad låten beträffar så torde det inte finnas annat än svaga skäl för att den skulle vara sig vara "efter" Nicke eller någon "friarlåt". I varje fall finns varianter. En av dessa är Ante Sundins brudmarsch "efter Spel Jöns" (SvL 165) och en annan, som förefaller vara den redigaste och bästa, finns efter Spel Borgen genom dennes sonson L. O. Åslin och en annan indalsspelman A. P. Persson. Nr 8: polska efter Simans Nicke spelad av Helmer Dahlberg, Njurunda. Polskan i och för sig är det inget fel på, men även här är det en viss oredighet i uppteckningen. Samma polska har nyligen utgivits i "20 Spelmanslåtar från Njurunda", där den finns som nr 20. Men ingendera överensstämmer med tidigare uppteckningar, som dock ej finns publicerade, och även inbördes är de olika. Dels i fråga om första repriserna andra och sjätte takter dels i det virriga vacklandet mellan g och giss låten igenom. (Att man i njurundahäftet kallar låten vallpolska förefaller

något konstruerat. Njurunda bidrar också med ett flagrant prov på hur oriktiga uppgifter kommer till och sprids. Deras låt nr 18 sägs vara efter den legendariske Pelle i Slätt. I själva verket finns den i sitt rätta skick som nr 61 i SvL Hälsingland I och där uppgiven som komponerad av Pelle Schenell på 1880-talet. Denne brukade spela i Njurunda, och därigenom kunde man där kalla låten Spel Pelles polska. Sedan har nu någon bara på vinst och förlust flyttat över den på socknens egen Pelle i Slätt!)

Så har vi två haverölåtar. Nr 9 polska efter A. Holmberg är bra, även om man ställer sig något frågande till andra repriserna. Och nog tycker man att den första, helt igenom av durkaraktär, också borde ha durslut. En sak för sig är triolerna, och dem återkommer vi till. Nr 11: Jordbyggarlåten efter O. Jönsson. Även den har NO publicerat förut som IV: 19. Intressant och bra är den också, men nog är en modifierad taktindelning i första repriserna påkallad. Andra ocr tredje repriserna går igen i SvL 151, tecknad efter P. J. Lång, som hade den efter Anders Jönsson och denne i sin tur efter Lapp Nils. Relationen mellan denne Anders och NO:s Olof Jönsson bör sålunda klarläggas.

Sist kommer nr 12 Avskedslåt från bröllop efter P. Blomberg, Sättna. Också denna är förut utgiven som I: 25 och då med oriktig indelning av de tre sista takterna. Att detta nu rättats till har sin intressanta förklaring. Taktsluten är emellertid inte som Blomberg spelade dem. Och illa är det med det fruktansvärda faset i repriserna åtminstone första takt.

Vi är alltså framme vid de två kompositionerna, då det också kan sägas att NO förvisso visat prov på både musikalisk fantasi och stilkänsla, om det även för honom kan klicka ibland.

Vad som nu ges ut som nr 1 Brudlåt publicerades i II: 13 som "När spelman satt vid vaggan". Och som en vaggvisa går det också bra att uppfatta melodin, som klart har en viss stil. Man stannar emellertid i förundran över tilltaget att, nära 30 efter det första publicerandet, publicera visan på nytt men nu som brudlåt. Något acceptabelt motiv härför ter sig omöjligt att upptäcka. Och rimligen kan det väl inte heller sökas i det för all del tänkbara förhållandet att spelmannen — brudgummen råat sitta vid vaggan på sin bröllopsdag.

Nr 3 gavs i I: 11 ut som "polska i jämtlandstil". Och jämtstilen finns mycket riktigt där också. Men nu har låten efter jämnt 30 år upphöjts till äkta medelpadslåt under rubriken Polska. Enda förändringen är att den byggts ut från 5 resp. 4 takter till det dubbla med repris ocr en lätt justering av andra repriserna två första (samt femte och sjätte) takter, vilka för övrigt går igen i eller kommer igen från I: 8, Minnespolskan från Borgsjö 1931.

Slutligen skall en speciell stilfråga beröras: den påfallande rikliga förekomsten av trioler i NO:s uppteckningar. Vi hävdar nämligen att dessa har sin speciella hemorts rätt i Jämtland (och sålunda i viss mån även i Haverö) liksom i Värmland, medan här hos oss motsvarande figurer regelmässigt bör tecknas som 1/8 2/16. Vi har därmed icke velat säga att trioler skulle vara helt utslutna i vårt landskap.

Vad man i fråga om detta NO:s sjunde utgivna häfte framför allt kan lyckönska honom till, det är förmånen att ha fått alla de tolv låtarna försedda med stämmor av Olof Anderssons konstförfarna hand. Det är väl också detta som inte minst ger häftet dess värde. Men dessvärre finns det fog för

påpekanden. Och det måste sannolikt komma sig därav att melodier i en del fall förelåg i annan teckning än den nu presenterade, då stämmorna på sin tid sattes. Men i så fall brister det ju betänkligt i kontrollen.

Vi har ännu några ord på hjärtat. Det skall inte bli många.

För det första finner vi av den gjorda granskningen bekräftat att det ingalunda är någon lätt och enkel uppgift att "ge ut låthäften". Det har heller icke varit vår avsikt att förringa värdet av NO:s insatser på området. Däremot bestyrker granskningen vådan av att en ensam och icke tillräckligt kvalificerad person ger sig ut för att vara innehavare av den högsta insikten och därmed förenad likaledes högsta kompetens på det ifrågavarande området, inbegripet rätten att monomant kalfatra vad andra tillåter sig göra på det området.

Gentemot denna så ofta och otvetydigt dokumenterade inställning hävdar vi klart och bestämt det ovan nämnda lag- och samarbets självklara föreråde, då det gäller att ta tillvara och levandegöra det spelmansarv, som NO likvisst är en av de första att uppskatta och ägna sitt visserligen inte helt osjälviska och oförbehållsamma men ändå stora och varmt levande intresse. Det är just nu också fråga om att ävägbringa en instans, som med sakkunskap, övöld och auktoritet kan hålla en fast vägledande hand över vårt omistliga spelmansarv.

TK - NAF

Freja
GLASS
Freja
gräddglass
är godare

Köp kvalité - Köp Freja
Den är GULD Märkt